

SITRA

Terveydenhuollon ohjelma 2005–2009
**TAVOITTEENA
KANSALAISEN PARAS**

LÄHTÖKOHTA

Terveydenhuollon ohjelma on suunnitellut ja etsinyt toimintansa aikana uusia ratkaisuja terveydenhuollon palveluiden parantamiseksi.

Ohjelman alkaessa yhteiskunnan suuriksi haasteiksi koettiin väestön ikääntyminen, pitkäaikaissairaiden määrän kasvu ja terveydenhuollon kustannusten jatkuva nousu. Resurssien riittävyys ja kasvavat tarpeet olivat nousseet terveydenhuollon suurimmiksi kysymyksiksi, miten rahat saadaan riittämään sekä miten terveydenhuollon olemassa oleva kapasiteetti saadaan parhaiten palvelemaan väestön terveystarpeita, hoidon saatavuutta ja laatua sekä tehokkuutta ja oikeudenmukaisuutta.

Ohjelmassa lähdettiin tarkastelemaan muutosten suuntaa parempien palveluiden ja alan toiminnan tehostamisen lähtökohdista. Ajateltiin, että tuottavuutta ja laatua yhtäaikaaisesti parantamalla saataisiin käyttöön resursseja uusien vaikuttavien ja asiakaskeskeisten terveyspalveluiden kehittämiseen.

Nähtiin, että on välttämätöntä ottaa tiiviimpi ote hoidon tarpeen arvioinnista perusterveydenhuollossa. Hoitoa tulisi ohjata entistä enemmän tavoiteltujen hoitotulosten perusteella ja samalla miettiä, tuottaako annettu hoito todella terveyttä. Samaan aikaan uudet teknologiat olisi otettava laajasti hyötykäyttöön läpinäkyvyyden ja tuottavuuden parantamiseksi. Asiakkaita haluttiin voimaannuttaa tarjoamalla työkaluja itsensä hoitamiseksi ja valinnanvapauden lisäämiseksi.

Ohjelman edetessä kävi yhä selvemäksi, että terveydenhuollon kehittämisessä tarvitaan yksittäisten toimien lisäksi syvällisiä rakenteellisia muutoksia. Vaativien tavoitteiden ja muutosvoiman saavuttamiseksi ohjelma teki tiivistä yhteistyötä alan keskeisten toimijoiden kanssa.

Terveydenhuollon ohjelmassa toteutettiin erilaisia **tutkimus-, koulutus- ja kokeiluhankkeita sekä tuettiin rahoitustoiminnoilla rakenteiden uudistusta ja parhaiden käytäntöjen tunnistamista, käyttöönottoa ja levittämistä**. Ohjelmassa pureuduttiin palvelulinkeinojen kehittymättömyyteen, tietoyhteiskunnan valmiuksien heikkoon hyödyntämiseen, uusien rahoitusmallien etsimiseen, tuottavuus- ja vaikuttavuusongelmien ratkaisuihin ja kansainvälisen kilpailukyvyn haasteisiin. Tämän lisäksi ohjelma kohdisti pääomasijoituksia terveydenhoitoalan yrityksiin, jotka omalta osaltaan nopeuttavat alkanutta rakennemuutosta.

RATKAISUJA TERVEYDENHUOLLON

Kysyntään vastaaminen ja hoidon tarpeen arviointi

Vuonna 2005 voimaan tullut hoitotakuu asetti julkisen palvelun tarjoajille vaatimuksen, jonka mukaan avohoidon potilaan tuli päästä lääkärin vastaanotolle kolmen päivän kuluessa. Takuun toimivuus voitaisiin varmistaa ainoastaan tehostamalla hoitoon pääsyä ja hoidon tarpeen arviointia.

- Ohjelma käynnisti **neuvontapalveluhankkeita** (mm. Medineuvo Oy:n kanssa), joiden avulla todettiin, että puhelimitse toteutettava ajanvaraus- ja neuvontapalvelu voi terveydenhuollossa muodostua voimakkaasti toimintaa ohjaavaksi ja tehostavaksi palveluksi. Suurin vaikuttavuus saataisiin tällaisten palvelujen käytöllä, kun niitä käytettäisiin ajanvarausvastaanotoille hakeutuvien asiakkaiden tai potilaiden ammatimaiseen ohjaukseen.

Ammattilaisten tekemä hoidon tarpeen arviointi ohjaa potilaan oikeaan hoitoon riittävän nopeasti ja kustannustehokkaasti. Iso osa palvelujen kysynnästä olisi tarkoituksenmukaista hoitaa heti ensikontaktilla puhelimesta, jolloin vastaanotoille ohjautuvat vain ne, jotka sinne hoidon tarpeen arvioon mukaan kuuluvat.

Läpinäkyvyyden luominen ja tuloksella ohjaaminen

Palvelujen kehittämisen suurimmiksi haasteiksi haettiin toimintatapojen läpinäkyväisyys ja päätöksenteon tueksi tarvittavan reaaliaikaisen, hoidon tuloksiin ja laatuun perustuvan tiedon puute. Tietoa ei ollut saatavilla siitä, miten hoito- ja hoivapalvelujen kustannukset kohdistuvat tai miten taloudellisia omat ratkaisut ovat toisiin kuntiin verrattuna. Kunnissa palvelut on tilannut ja tuottanut usein sama organisaatio eikä käytäntöjä ole luotu palvelutoiminnan laadun ja kustannusten seurantaan.

Ohjelma toteutti useita eri hankkeita läpinäkyvyyden lisäämiseksi ja tuloksella ohjaamisen vaikuttavuuden selvittämiseksi. Erityisen tärkeänä pidettiin, että vaikuttavuus, laatu ja kustannusten kohdentuminen ovat reaaliaikaisessa hallinnassa.

- **MAISEMA-hankkeissa** selvitettiin, miten lainmukaiset, riittävät ja laadukkaat terveyspalvelut voidaan tulevaisuudessa toteuttaa. Hankkeissa testattiin aito tilaaja-tuottajamalli eli "Raision malli" siten, että tilaaja erotettiin tuottajasta ja tuotantorakenne valaistiin läpinäkyväksi. Hankkeissa osoitettiin, että eri kuntien välillä kustannuksissa on suuria eroja ja että kustannustehokkailla toimintatavoilla resursseja voidaan käyttää entistä tehokkaammin. Selvitukset nostivat esille hyviä toimintatapoja ja osoittivat tilaaja-tuottajamenettelyn vahvat puolet. Hyvien kokemusten pohjalta syntyi Kuntamaisema Oy jatkamaan työtä kuntien sosiaali- ja terveystoimen hyväksi palvelurakenteiden ja kustannusten hallitsemiseksi.
- Ohjelma teki yhteistyösopimuksen Stakesin CHES-yksikön kanssa osallistumisesta **PERFECT-hankkeeseen**. Hankkeessa saatiin ensimmäistä

PALVELUIHIN

kertaa esiin sairaala- ja piirikohtaiset laatu- ja kustannuserot monien merkittävien tautiryhmien osalta. Kun raportointitapa saadaan automatisoitua ja kiinnitettyä sähköiseen asiointiympäristöön, paranevat tuloksella ohjaamisen mahdollisuudet oleellisesti.

PERFECT-hankkeen tulosten ohjaamana ohjelma aloitti yhteistyössä HUS:n kanssa perinpohjaisen selvityksen lyhytjälkihoitoisen kirurgian ja keino-nivelkirurgian prosessien uudelleen järjestämisen mahdollisuuksista. Raportit osoittivat, että hoitoprosesseja voidaan merkittävästi tehostaa.

Teknologian parempi hyödyntäminen

Terveydenhuollon käyttämissä sähköisissä järjestelmissä tarvitaan edelleen suuria kehitys- ja muutostöitä. Ohjelma oli mukana useissa terveydenhuollon tiedonhallintaan, sähköisen asioinnin ja potilastietojärjestelmien kehittämiseen liittyvissä yhteishankkeissa. Se pyrki omalta osaltaan viitoittamaan tietä systeemiseen muutokseen lukuisten tutkimus- ja kehityshankkeiden, lainsäädännön tukitoimien, kansainvälisen yhteistyön, seminaarien ja verkostoitumisen kautta.

Uusi teknologia auttaa asiakasta kommunikoidaan uudella tavalla palvelujärjestelmän kanssa. Se antaa mahdollisuuksia turvallisempaan ja nopeampaan tiedon hankintaan ja hallintaan sekä toimiviin palveluihin esimerkiksi sähköisen lääkemääräyksen käytössä, ajan varaamisessa lääkäriin, tutkimustulosten vastauksien selvittämisessä tai oman virtuaalisen terveystietokortin hyödyntämisessä.

Sähköinen, paperittomaan tiedonkulkuun perustuva potilastietojärjestelmä luo perustan koko hoitotyön kehittämiselle ja sen läpinäkyvyyden lisäämiselle. Vasta kun potilaiden hoidon ja sen seurannan tiedot voidaan nähdä pitkittäisseurantana, syntyy

mahdollisuus jatkuvaan ns. tulos pohjaiseen hoidon tulosten seurantaan. Läpinäkyvä toimintatapa antaa erinomaiset edellytykset jatkuvaan hoidon laadun seurantaan ja sen parantamiseen.

- **SAINI – sähköinen asiointi ja interaktiiviset verkkopalvelut** -hankkeessa määriteltiin kansallisen terveydenhuoltoa tukevan sähköisen asioinnin ja interaktiivisten verkkopalveluiden konsepti sekä laadittiin suunnitelma palveluiden toteuttamiseksi kansallisesti kustannustehokkaalla ja käyttäjystävällisellä tavalla.
- **KATTAVA-hanke** tuotti selvityksen sähköisten potilastietojärjestelmien kehittämisvaihtoehdoista. KATTAVA-raporttiin on koottu suomalaista ja kansainvälistä osaamista käytössä olevista, käyttöön otettavista tai suunnitteluvaiheessa olevista potilastietokertomusjärjestelmistä ja -ratkaisuista.
- Ohjelma oli niin ikään mukana **FeelGood** Terveystaltioekosysteemi -loppuraportin vuonna 2009 julkaisseessa hankkeessa. VTT:n koordinoimaan ja Sitran johtamaan hankkeeseen osallistui yhteensä 27 terveystaltion ja siihen perustuvien palvelujen kehittäjä- ja käyttäjätahoa sekä mahdollisen ekosysteemin toimintaolosuhteisiin vaikuttavaa tahoa.
*Tiekarttaprosessin aikana selvitettiin laajasti terveystaltion tilaa sekä Suomessa että kansainvälisesti, asemoitiin **terveystaltiota** muihin kansallisiin ja kansainvälisiin sähköisen terveysasioinnin kehittämisohjelmiin sekä pohdittiin, miten ekosysteemin toimintaolosuhteita tulisi järjestellä, jotta sillä olisi edellytyksiä tuottaa myös kansainvälisesti kilpailukykyisiä ratkaisuja.*

Kansalaisen vahvistaminen

Investoinnit tietojärjestelmiin ja teknologiaan tuottavat suuria kustannuksia, joiden hyödyt jäävät vähäisiksi ilman asiakaskeskeistä toimintatapaa. Ohjelmassa toiminnan lähtökohtana oli asiakkaan parempien palveluiden lisäksi asiakkaan vahvistaminen siten, että hän pystyisi pitämään entistä parempaa huolta itsestään.

- Duodecimin **Terveyskirjasto.fi** toimii hyvänä esimerkkinä siitä, miten Internet auttaa asiakasta oman terveytensä edistämässä. Sitran tukema, vuoden 2007 alussa avattu **terveyskirjasto.fi** -palvelu saavutti lyhyessä ajassa suuren suosion luotettavana, riippumattomana ja helposti ymmärrettävänä terveystiedon lähteenä. **Terveyskirjasto** tarjoaa mm. tietoa, joka tukee asiakkaan omaa arviointia hoidon kiireellisyydestä. Se on tutkitusti vaikuttanut kirjaston käyttäjien yhteydenottoihin terveyskeskuksiin.
- Ohjelma toteutti yhteistyökumppaneidensa kanssa myös terveysvalmennukseen keskittyvän **TERVA – tutkimus- ja kehityshankkeen**, jossa pystyttiin käytännössä tutkimaan, kehittämään ja testaamaan uutta toimintamallia kroonisten kansansairauksien hoitoon asiakkaan omassa kotiympäristössä. **TERVA**ssa hyödynnettiin uutta teknologiaa, annettiin henkilökohtaista terveysvalmennusta sekä aktivoitiin asiakkaita elämäntavan muutoksiin. Tämän avulla saavutettiin nykyistä parempi hoidon tasapaino diabeetikkojen, verenpainetautipotilaiden sekä sydämen vajaatoimintaa sairastavien henkilöiden keskuudessa.

Terveydenhuollon ohjelma käynnisti vuonna 2006 Terveysrahasto Oy:n nopeuttamaan terveydenhuollon rakennemuutosta. Terveysrahasto on terveydenhuollon rahoittamiseen erikoistunut yhteiskunta-vastuullisesti toimiva pääomasijoitusrahasto. Sen kohdeyritykset muodostavat monikeskeisen hajautetun verkoston, jossa kaikki yritykset edustavat parasta osaamista omalla toimialueellaan.

KOHTI TULEVAA

Valmisteilla olevat terveydenhuollon ja sosiaalilainsäädännön lakiuudistukset vaikuttavat keskeisesti terveydenhuollon tulevaisuuteen Suomessa. On tärkeää, että palvelujen järjestämisestä vastuussa olevat osapuolet luovat yhteisen kirkkaan vision terveydenhuollon tulevaisuudesta.

Terveydenhuollon ohjelma on nostanut keskeiseksi, systeemisen muutoksen lähtökohdiksi läpinäkyvyyden lisäämisen ja tulosohjaukseen siirtymisen sekä asiakkaan aktivoimisen ja valinnan vapauden lisäämisen.

Vastuukysymysten selkiyttäminen palveluiden järjestämisestä on avainasia toiminnan kehittymiselle. Vaikuttavuutta voidaan lisätä myös madaltamalla hoidon moniportaisuutta ja integroimalla sosiaalipalveluita ja terveydenhoitopalveluita tiiviimmin yhteen. Teknologian parempi hyödyntäminen terveydenhuollossa edellyttää vielä suuria valtakunnallisia investointipäätöksiä ja systemaattista rahoittajayhteistyön hallintaa.

Suomen terveydenhuolto on pitkän evoluutio-prosessinsa alkuvaiheessa. Ohjelma on aloittanut

muutosprosessin, jonka lopulliset vaikutukset jäävät vielä nähtäviksi. Miten edetään hoidon tarpeen arvion avulla tapahtuvaan perusterveydenhuollon työnjaon remontiin, kyetäänkö kroonisten tautien hallinnassa levittämään TERVAN kaltaisia hoitotapoja? Miten arvoperusteisella työterveyshuollolla parannetaan työhyvinvointia ja vähennetään ennenaikaista eläkkeelle siirtymistä? Miten muutosjohtaminen onnistuu, saadaanko konsensus sähköisten järjestelmien ja sähköisen asioinnin etenemisestä ja järjestämisvastuista, sekä miten uutta liiketoimintaa, myös kansainvälistä, saadaan luotua alalle?

Terveydenhuollon ohjelman moni alullepanema toiminta, kehityshankkeet ja yhteistyön tulokset ovat kiitettävästi löytäneet jatkajia eri ministeriöissä, Tekesissä, Kelassa, RAY:ssä sekä useissa yrityksissä ja edistyksellisissä kunnissa. Sitrassa kehitystyötä kuntien tuottavuuden nostamiseksi ja palvelutuotannon rakenteiden uudistamiseksi jatkaa vuonna 2009 alkanut Kuntaohjelma.

Lisätietoa Terveystieteiden tutkimuskeskuksen ohjelmasta: [sitra.fi](https://www.sitra.fi)

SITRA

Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra

Suomen kilpailukyky ja suomalaisten hyvinvointi edellyttävät laaja-alaisia ja syvällisiä muutoksia. Sitra ennakoi tulevaa ja edistää muutoksia yhteistyössä eri toimijoiden kanssa. Suomen kannalta keskeisiin haasteisiin Sitra tarttuu ohjelmien ja strategia-prosessien avulla. Sitra on itsenäinen julkisoikeudellinen rahasto, jonka tehtävä on rakentaa huomisen menestyvä Suomea.

[sitra.fi](https://www.sitra.fi)